

2003-mi Nuummi NUNAMED ataatsimeersuarnerani oqalugiaatitut saqqummiusseq:

Meeqqat Kalaallit Nunaanni katsorsaavinniittut nutaamik pissusillit – meeqqat ajoqusikkat nutaat katsorsagaanerallu pillugu.

Torben Alnemit Conni Gregersenimillu.

Saqqummiussisunut tunngasut:

Torben Alne Meeqqat Illuanni pisortaavoq, tassa meeqqanut anersaakkut isumaginninnikkullu ajornartorsiutilinnut nakkutilliiviullunilu katsorsaaviusumi. Meeqqat Illuat Kalaallit Nunaanni Nuummiippoq.

Conni Gregersen, psykologiuvoq (tarnip pissusaanik ilinniagalik) Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut allaffimmi sulisuulluni.

Taakku marluullutik Ilaqutariinnut pisortaqarfimmi Namminersornerullutik Oqartussat Ilaqutariinnut Pisortaqarfiata ataani sulisuupput.

Saqqummiussineq seqersittakkanik assitalerlugu ingerlanneqarpoq.

Nassuiaat

Ukiuni makkunani meeqqat misigissutsimikkut annertuumik akornuserneqarsimasut inuttullu kinaassutsimikkut innarligaasut katsorsaavitsinniittut pillugit isumaliutersuutersuuterput saqqummiunniarparput. Tamatuma saniatigut meeqqanik taakkuninnga katsorsaaneq pillugu tunngaviusumik isummagut oqaluttuariniarpagut.

Torben Kalaallit Nunaanni isumaginninnikkut suliniarnermi peqataasimavoq ukiut 30-t sinnerlugit Connilu Kalaallit Nunaanni psykologitut sulisimavoq ukiuni qulingajanni. Isumaliutersuuterput ulluinnarni sulinitsinnik tunngaveqarpoq. Neriutigaarput isumaliutersuuterput sammisaq manna pillugu itisiliilluni ilisimatusarusulernermet soqutiginnilersitsissasoq.

Sammisarput tassaavoq meeqqat amerliartuinnartut:

- attaveqarfiginiarneq ajornarsigaluttuinnartut – ajornavissulluunniit
- tatiginninnermik upperinninnermillu amigaaqarnerminnik erloqissutillit
- inoqatiminnut attaveqarnissamik ineriartortitsisinnaanginnerminnik erloqissutillit

Tassalu eqqartorpagut meeqqat inunnut allanut attaveqarneq, tatiginnineq misigissutsillu itinerusut allat eqqarsaatigalugit ineriartorsimanatillu piginnaaneqanngitsut.

Meeqqat taamaattut silarsuarmi sumiiffinni allani ilisimavagut 'siusissumi ajoqusigaasimasut'ut. Qanittoq tikillugu maani Kalaallit Nunaanni taamaattut ikittuinnaasimapput. Taavami sooq ullumikkut amerliartuinnarnerit misigaarput?

Paaqqinniffinni meerartaqartuarsimavugut misigissutsimik qanoq pinissaannik ajornartorsiutilinnik, taamaakkaluartorli nalinginnaasarpog attaveqarnerup suuneranik malussartarnerat.

Soqutiginnilersinnissaat qisuariartinnissaallu ajornartarsimanngilaq.

Tamannali allanngoriartortutut pissuseqarpoq. Saqqummiussami uani meeraqatigiit assigiinngitsut marluk taakku – qanga naammattoortakkagut ullumikkullu naammattoortakkagut – taagussavagut "qanga meeqqat" aamma "meeqqat nutaat". Meeqqat taakku akornutaasa assigiinngissusaat matumani soqutiginarlutut isiginngilarput. Soqutigisarpulli tassaaneruvoq pingaartumik perorsaaniikkut katsorsagaanerminnut qanoq qisuariartarnerat.

Meeqqanik taakkuninnga katsorsaannermi perorsaariaaseq aalajangersimalluinnartoq pisariaqarpoq. Pisut siumut nalunannginnissaat ilisarinnissinnaanerlu katsorsaannermi qitiupput. Ilaatigut naammattuuisarpugut isumaqartunik taamatut periuseqarneq oqimaallunilu ulluinnarni inuunermi nuannersortaqaranilu quianartortaqaanngitsoq. Taamaanngilarli. Tamanna takussutissaqartinniarlugu Torben meeqqat assinginik Meeqqat Illuanneersunik katersisimavoq. Taamalu uanga (Conni) oqimaatsunik annernartunillu eqqartuisunga, Torbenip assiutini atorlugit sammisaq pingaaruteqarnerpaaq takutissavaa, tassa: Ulluinnarni sulinermi ataqqinnineq pisullu siumut nalunannginnerat, meeqqat uummaarissunngornissaannut periarfissiisut – nuannaanerlu kingorna nammineq takkuttartoq!

Aallaqqaammut meeqqat pissutsit aalajangersimaqqissaartut soorunami akueriuminaatsittarpaat. Pisariaqarsinnaasarpog pisuni aalajangersimasuni meeqqap timikkut aalajangerlugu tigumminissaa, imminut allanilluunniit ajoqusiinnginniassamat. Katsorsaannermut pinngitsoorani ilaasariaqarpoq meeqqap misigissusaanut attaviliinissaq – aamalu sungiusarnissaa misigissutsiminik taakkunanga akuerineqarsinnaasumik saqqummiussisinnaalernissaa. Tamanna nammineersinnaalernissaanut sungiusaanermut ilaavoq, takussavarsilu ulluinnarni suliasat soorlu pisuttuarneq, aalisarianeq piniarnerlu suliami tassani sakkutut atorneqartut. Aamma takussavarsi taamatut katsorsaannermi piffissap annersaa avaangunartuunanilu oqimaatsuunngitsoq – taamaamat assit aliikkutassiaannartut atunngillat. Saqqummiussinermi pingaaruteqarluarput.

Taamaattumik isisi siutisilu ammatilluarniarisigit, tamaasa pissarsiaqaatiginiassavasi.

Taamaaliorussi malugitsiarsinnaassavarsi meeqqanik ajoqusigaasunik katsorsaanermi pilersartooq akerleriinneq naammattoorneqarsinnaasoq. Aammattaaq takutsiarsinnaassavarsi malugissutsit tamaasa atorlugit tigooraasuuneq qanoq ilungersunartigisoq, soorluli tamanna pisariaqartartooq meeqqat attaveqarnermik sungiusimasaqangitsut imaluunniit attaveqarmissaminnut ersisut itinerusumik attaveqarfiginiaraanni.

Meeqqat 'qanga' aamma 'nutaat'; isumaliutersuut

Isumaliutersuupput tunngaveqarpoq meeqqat inuunerannit oqaluttuanik piviusunik ilisimasatsinnik. Oqaluttuat ukiut qulit matuma siorna tusartakkagut ullumikkullu tusartakkagut assigiissuterpassuaqarput. Kisianni oqaatigeqqissavarput meeqqat 'qanga' aamma 'nutaat' pillugit oqaluttuani ataatsimik aalajangersimasumik assigiinngissuteqarsorinarmat, maluginiarsimasatsinnik.:

Meeraqatigiit assigiinngitsut marluk taakku tamarmik ilaqutariinneerput anersaakkut isumagininnikkullu amerlasuunik ajornartorsiutilinnit nalinginnaavorlu innarligaasoqarsimasarnera. Imigassaq, timikkut persuttaaneq, kinguaassiuutitigut innarliinerit – tamarmik 'qanga' meeqqat aamma 'nutaat' oqaluttuassartaanniipput. Taamaammat tamarmik sumiginnagaanerit innarligaanerillu ilungersunartut misigisimavaat. Meeqqattaaq oqaluttuassartaanniikkajupput nalaatat alianartut, soorlu ilaqtutani qaninnerpaani imminorerit toqutsinerilluunniit. Misilittakkat taamaattut meeqqat 'qanga' aamma 'nutaat' inuunerini naammattuugassaagajupput. Innarliinerit sumiginnagaanerillu ilungersunartut ilaqutariinnilu ileqquliussat aserorsaataasut inuuneranni ilaalluinnartuupput, sulilu mikinerini inuttut kinaassusaanni sunniuttarlutik. Taamaammat sooq meeqqat tamakku ilaat inoqatiminnut attaveqalersinnaappat, allalli saperlutik. Oqaluttuassartat assigiit – inuunerillu assigiinngitsut...

Meeraqatigiit assigiinngitsut taakku oqaluttuassartaat malunnartumik assigiinngissuteqarput tamannalu naalungiarsuunermi isumassugaanermut tunngavoq. Sulinitsinni meeqqat ilaqutaat pillugit diagramiliorajuppugut. Tamatumunnga atatillugu paasisimavarput 'qanga' meeqqat ilaqutaasa akornanni nukissalinnik ilaqutaqartoqarlunilu inersimasortaartoqartartooq, akerlianilli meeqqat 'nutaat' ilaqutaasa akornanni inuit taamaattut nassaassaagajuttanngitsut. Inuit inersimasut namminneq inuunerminnik paarinnissinnaasut aarlerinartumik amigaataapput.

Ileqquusimavoq Kalaallit Nunaanni naalungiarsunnik paarsilluartarneq, aamma angajoqqaajusut suliassartik tamanna pitsaasumik naammassisinnaanngikkaluaraangassuk. Imaassorinarpoq

ilaqutariinni inersimasut allat meeqqanut akisussaaffik tigusarsimagaat aammalu angajoqqaajusut tamanna akuerisarsimagaat meeqqanut pitsaanerusutut (soorunami taamatut ajornaatsigisutut oqaatigiuminaappoq, taamaattoqarajuttoorli paasinarpoq).

Tamatuma akerlianik meeqqat 'nutaat' inuunerat eqqissiviitsumik tarfineruvoq, sumiiffissaarsiorluni nerisassarsiorlunilu, allaat mikisunnguunerminniilli. Ilaquttallu allat meeqqat isumassorneqarnissaannut aaqjissuussisarnersut takussutissaqartingilarput.

Meeqqat 'nutaat' inuuneranni takusarparput ungasinnerusumik ilaqutaasut imaluunniit ilaqutariit attavii allat atugarliortuullutilluunniit nukissaqanngitsut. Tamanna tunngavigalugu isumaqarpugut angajoqqaat isumassuinissamut iluatsitsinngikkaangata allanik isumassuisussaqaartanngitsaq. Taamalu meeqqanik isumassuisoqannginnera ersikkaluartoq qanoq iliuuseqartoqartarsimagunanngilaq.

Soormiuna inuit allat meeraannik isumassuisarunnaarsimasut? Isumaliutersuut Kalaallit Nunaanni 1960-ikkunni 1970-ikkunnilu pissutsinik nalunngisatsinnik tunngaveqarpoq. Taamanikkut Kalaallit Nunaanni imigassamik atuineq annertoorujussuvoq, inersimasup ataatsip ukiumut imigassaq akoqanngitsaq 22 liiteri imertarlugu. Piffissap taassuma ingerlanerani inuppassuit piomassutsiminnik imaluunniit piomassuserinngisaminnik nunaqarfinniit illoqarfinnut nutserput ilaqutariillu ilaat siammaapput. Taamanikkut inuusuttuusut inersimanagerulaartullu ullumikkut erngutaqarput. Taamaammat isumaqarpugut utoqqartaasut taakku ilaat ullumikkut ernguttaminnut isumalluutaanngitsut taakku qanittuanniinnginnamik – allallu imigassamik atornerluivallaarnerup malitsigigajuttagaanik soqutigisaarunneq inooriaasiannut ilanngutiinnarsimammat.

Meeqqanik inuusuttunillu isumaginninnikkut sullissinnermi kingunerisai Inunnik sullissinnermut annertuumik soqutiginaateqarlunilu iluaqutaassagaluarpoq sammisaaq manna ilisimatusarnikkut misissuiffiqineqartuuppat. Inuiaqatigiit qanoq iliuuseqarnissaat pilersaarusiorniarlugu sammisat tamakka pillugit ilisimasaqarnerusariaqarpugut. Meeqqanut taakkununga iluaqutaassagaluarpoq isumaginninnermi oqartussaasut naammattunik iliuuseqartartuuppata sulii naalungiarsuutillugit.

Nalunngilarput isumaginninnermi oqartussat ilaannikkut naalungiarsunnik ingerlaannartumik angajoqqaarsianngorsinnaasunut meeqqalluunniit angerlarsimaffiinut inissiisartut, meeqqat kisimiitillugit qimanneqarsimanagerat pissutigalugu. Ilisimannngilarput meeqqat ullumikkut meeqqat angerlarsimaffiiniittut qanoq annertutigisumik sulii mikisunnguunerminni kisimiitillugit

qimanneqartarsimanersut, takusinnaavarpulli inummik naalungiarsuunerminnili attaveqarfigninnaasaannik soqarsimanngitsiq, tassami attaveqarsinnaanngivimmata.

Anaanamit ajattorneqarneq Aanaamullu arnarsiamulluunniit qimanneqarneq naalungiarsummut saakkortugaluaqaluni meeqqap ineriartornissaanut kingunipiloqartariaqanngilaq. Akerlianilli annertoqisumik sumiginnagaaneq, naammanngitsumik nalaatsornerinnarmillu isumassugaanermiittoq, kingunipiloqarsinnaavoq.

Meeqqat 'qanga' aamma 'nutaat' inooriaasiisa avataaniit isigalugu assigiittut isikkoqarnerannut peqqutaqaataasinnaavoq pisortat tungaanniit iliuusaasartut kigaappallaarnerat. Assigiinngissut avataaniit isigalugu erseqqippallaanngilaq, pitsaasumilli naammattumillu isumassorneqarneq meeqqami allaaqisumik tunngaviliisarpoq – aamma anaanamiit pinngikkaluarluni – nalaatsortumik naammanngitsumillu isumassorneqarnermut sanilliutissagaanni.

Aalajangersimasumik perorsaariaaseqarluni katsorsaaneq

Nalunngilarput peqqissumik kinaassuseqalernissaq ineriartortinniaaraanni annertuumik asannittumik isumassorneqarnissaq pisariaqartoq. Tamatumani "inuussutissaq" tassaavoq asanninneq attaveqarnerlu, meeqqamut ilisarnartumik tunniunneqartoq.

Inoorlaaq nammineq susinnaanngilluinnarpoq, naak pisinnaasaqareeraluarluni. Timaata annersaa atorineqarnissamut piareersimasarpoq, qarasaali taamaannani (taamaammat inoorlaaq susinnaasanngilaq). Ullumikkut ilisimaneqarpoq asannittumik isumassorneqarneq pisariaqavissoq qaratsap ineriartornissaanut taamalu meeqqap nukissaminik piginnaanerminillu ineriartortitsinissaanut.

Meeraq inuuginnarlunili attavissarsiorlunilu attaveqarfissarsiorlarpoq, taamaaliorderminilu akineqarnissani pisariaqartittarlugu. Inuunerup pissusaani nammineq iliuseqarnermigut peqataavoq, anaaminullu/isumassuisiminut attaveqarnermigut inuttut kinaassusaa ineriartortinneqartarpoq. Inunngornermi kinguninngua meeqqap iliuitsit aalajangersimasut, misigissutsit qanorlu issuseq ilisarisalersarpai aammalu inuit kiinaannik, qanoq issusaannik, ileqquinik aalajangersimasunik assigisaannillu piaartumik ilisarsisinnaalersarluni. Tamatumunnga tunngaviosorinarpoq meeqqap inunnguuseralugu aqqissuisinnaassuseqarnera inunngorneraniit, immaqaluunniimmi suli siusinnerusumili, aallartittartumik. Naalungiarsuup misigisani aallaqqaammulli aqqissuuttarpai – tamakku ilaat assigiipput allalli assigiigatik – misigisat taava misilittaganngortarput. Tamatumunnga ilutigittillugu pisoqarnerani meeqqap

aaqqissuisinnaassuseqarnini malugisaraa paasinarpoq, taamalu malugisarnerit tassaasinnaapput namminiusutut sianissutsimik takunnitsiarnerit siullit, inuttut misigisartakkagut – namminiusutsimik misigisap ilamininngui annikitsut. Aaqqissuisinnaassuseqarneq tamatuminngalu malugisimannineq meeqqamut nuannersumik malugititsisartutut ipput. Kikkulluunniit naalungiarsummit ilisarineqartutut misigisaqarsimasut suna pineriga nalussanngilaat: ilisarisaqarneq naalungiarsummut nuannersuuvog - tamanna takuneqarsinnaavoq naalungiarsuup inuunermik nuannarinninnerujussuarmik takutitsineratigut.

Meeqqat maani eqqartukkagut misigisanik taamaattunik naammattumik pisarsisimangillat.

Ilaanni avaangunartut kaaviiaginnalersarput: anaanaasoq meeqqaminut nukissaqarpiartanngilaq, qianera iliuuseqarfigisanngilaa, meerarlu susinnaanani nalatitaaginnartarpoq. Taava meeraq qiajunnaartaraaq. Anaanaasup immaqa nuannaarutigisarpaa pisariitsumik qitornaqarnini, anaanaminit sammineqarnissaminik pisariaqartitsiuaannanngitsumik. Meeqqalli naammatsilluni "anersaakkut inuussutissamik" pisannginnini erloqissutigisarpaa, silarsuarmillu aaqqissuisinnaassusaa imminullu misiginissaminut ineriartortitsisinnaanera aallartilluanngisannarput. Taamalu ileqqunik ulluinnarnilu pisartunik aalajangersimasunik erseqqilluartunik peqartinnani aaqqissuisinnaassuseq iluatsissinnaanngilaq.

Meeqqat oqaatigineqarsinnaapput suliassaqarpiarsimangitsutut, kinaassusaallu taamaasilluni qasungasunngortarpoq, soorluli nukiit atorneqanngitsut aamma taamaattartut. Meeqqat nipaatsunngorajuttarput, inuummarissusaarullutik, sinittorujussuusalutik, silarsuaq avatangiisertik misissorunnaarlugu – tassaalersallutik "naalungiarsuit pisariitsut".

Kingorna inuuneq ajornakusoortorujussuartut misigilersarpaat, pisariaqartut tunngaviunerpaalluunniit qanoq iliuuseqarfiginissaat nalusaramikku: inoqatinut attaveqarsinnaaneq, tatiginnissinnaaneq pisariaqartitamillu suunerinik malussarsinnaaneq. Naalungiarsorujussuartut pissusilersorsinnaasarput: meeqqatut inerisimangitsutut eqqarsaqqaaratillu pissusilersortarlutik, inoqatiminnut minnerunngitsumik meeqqanut attaveqarnerminni namminneq pisussaaffitik paasisimasarnagit. Misilittakkaminnik ilikkagaqarsinnaanngitsutut pissuseqarput – pisut 'namminneq piinnartarput' takusinnaasanngilaallu malugisinnaanagulu pisuni namminneq qanoq akuunertik periarfissatilluunniit.

Meeqqat taakku katsorsarniarnerini perorsaaneq anersaakkullu katsorsaaneq atortarparput. Meeqqat amigaateqarnertik pissutigalugu qanoq issusaat aallaavigisariaqarparput aammali nukissaat atortariaqarlugit. Meeqqap aaqqissuisinnaassuseq ilumiorisaa uummarissarniarlugu, namminiussutsip ineriartortinnissaanut tamanna pisariaqavimmat, avatangiiseqartittariaqarpagut pisut meeqqamut siumut ima nalunangitsigitillugit aalajangersimasutut pisartutut misigineqarsinnaallutik. Taamaattumik aalajangersimasumik perorsaariaaseqarneq atorparput, taamalu ulluinnaat ingerlasarput isummat ileqqullu akuersissutigisimasat maleqqissaarlugit, pilersaarutillu meeqqat pisariaqartitaat naapertorlugit pilersinneqarsimasut tunngavigalugit sulisullu inussiarnarlunilu aalajangersimanissamik oqimaaqatigiissitsinermik ajornakusoortumik ataatsikkut atuinissamik sungiusarneqarsimasut inuttaralugit.

Pisariaqavippoq sulisut meeqqanut maniguuttumik ataqqinninnissaat meeqqallu qanoq ajoquserneqarsimanerannik ilisimasaqalernissaat. Misilittakkagut tunngavigalugit sulisut naammattumik ilisimasaqaratillu sungiusarneqanngitsut nakkarfissanut amerlaqisunut nakkariaannaasarput. Ingasannerit makkuusinnaasarput:

- Ingasanneq siullesq tassaavoq meeqqamut misiginneqatiginninnermit aqunneqarneq naalungiarsuttullu susinnaanngitsutut pissusilersorfigalugu: sunik tamanik ikiorlugu – taamalu inuunermini sapinngisassamisut ilikkagassaralui kingumut ilikkanngitsoortillugit. Taamalu aamma piginnaaneri nukissaalu ataqqinagittaaq.
- Ingasannerup aappaa tassaavoq ima sukangatigineq pilersaarutit pilersaarutaanertik piinnarlugu malinneqalerlutik, meeqqamullu ajunnginneq pinnagu. Taama pisoqartillugu meeraq naaperiarneqarneq ajorpoq iluminiittullu aaqqissueriaatsip uummarissarneqarnissaanut ikiorneqanngitsoortarluni.

Meeqqat taamaattut katsorsarniarnerini nakkarfissat amerlaqaat. Ajoqusigaaneri tunngaviulluinnartumiippat pissusilersornerilu ima inerisimannngitsiginnaasarput ingasatsiginnaallutilluunniit inunnit amerlanernit naapertuutinngitsumik pissusilersorfigineqartarlutik, tassa meeqqap pissusilersuutaasa tunuatungaanniittunik takunninnissamik sungiusarsimannngitsunit pisunilu namminneq qisuariaatissamik pissusissamisoortut akerliannik pissusilersorsinnaanermik sungiusarsimannngitsunit. Imaaliallaannaq paasiuminaattarpoq niviersiaqqap nukappiaqqalluunniit piffissami sivisuumi pisiniarfinni tillitaminik paasineqarani toqqorterisarsimasup ilumoortumik paasisimasanngimmagu nalusarmaguluunniit tillinneq kukkunerusoq. Piviusorli tassaavoq

meeqqap tillitaminik toqqorterinera peqquteqarmat inunni allani takusinnaammagu oqaluttuaruni ajornartorsiutaalissasoq – immaqaluunniit allanit naalakkerneqarsimasarmat qunusiarineqarluniluunniit toqqorterinissaminut.

Soorluli naalungiarsuup nalinginnaasup pisariaqartittaraa pisut asanninneqarfiusumi uteqattaartumik misigisarnissaat, taamatuttaaq meeqqap anginerusup ajoqusigaasimasup uteqattaartumik piffissami sivisuumi isumassorneqartarnissani pisariaqartittarpaa ilumini aaqqissuisinnaassutsini uummarissarneqassappat anersaaminilu ikkunneqassappat. Tamannalu ilutigalugu isumassuineq soorunami meeqqap, naalungiarsuunngitsup, pisariaqartitaanut nalimmassarneqassaaq. Meeqqap piginnaaneri ataqqillugit pissusilersorfigineqassaaq, qamuunalu ineriartornissaanut taakku sakkutut atorlugit.

Naggasiutigalugu neriutigaarput isumaginninnikkut oqartussaasut nassuerutigissagaat meeqqat mikitillugit sumiginnaasarnerit amerliartuinnarnerat iliuseqarfigissallugu pisariaqarmat inuttut kinaassutsiminni ilungersunartumik ajoquserneqarnissaat akiorniarlugu. Tamannalu anguneqarsinnaaqqullugu neriuppugut misissuinissamik ingerlatserusuttoqassasoq, taamaalilluta isumaliutersuutit kisiisa tunngavigisariaarutissagatsigit piviusunilli ilisimasaqalersinnaalluta 'qanga' meeqqanik aamma 'nutaanik' taagukkatta, sumiginnagaanertik innarligeaanertillu pillugit Kalaallit Nunaanni katsorsagaasut, assigiinngissutaannut peqqutaasut suunerinik.

Qujanaq tusarnaarassi.